

Секція 1
ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ
ДЕРЖАВИ

УДК 94(477)

Ігор Віталійович ЧОРНИЙ,

доктор філологічних наук, професор,

завідувач кафедри українознавства факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ

РЕПРЕСИВНА ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ
ЩОДО ДІЯЧІВ ЦЕРКВИ ПІД ЧАС ВЕЛИКОГО ТЕРОРУ
(СВЯТИТЕЛЬ ЛУКА ТА СВЯЩЕННОМУЧЕНИК ОЛЕКСАНДР)

Як відомо, від перших кроків свого існування радянська влада узяла курс на секуляризацію суспільства. Один із перших її декретів проголосив відокремлення церкви від держави й школи від церкви. Проте, будуючи світське, атеїстичне суспільство, що відповідало комуністичній ідеології, більшовики вдалися до відверто силових методів, піддавши православну (й не тільки її) церкву та її служителів масовим репресіям. Тисячі християнських храмів було закрито або зруйновано, а сотні тисяч священників та ієрархів церкви були знищені або заслани до таборів та поселень. Таку політику було санкціоновано на найвищому рівні, особисто Леніним та його найближчим оточенням.

Розуміючи, що швидке знищення тисячолітньої інституції, якою була православна церква, неможливе, більшовики намагалися створювати або підтримувати нові альтернативні структури, які виказували лояльність до нового режиму. Однією з найчисленніших тут стала так звана обновленська, або «жива церква», яка оголосила справжню війну патріаршій церкві, захоплюючи її майно, храми тощо. Позатим більшість діячів православної церкви залишилися вірними її синами й дочками, готовими віддати власне життя за свої ідеали.

Репресивна політика відносно діячів православної церкви проводилася практично впродовж усього існування радянської влади і нараховує декілька хвиль-етапів. Найжорстокішими були гоніння, які пройшли на початку 20-х років ХХ століття та у період Великого терору 1937–1939 років. Їх можна порівняти хіба що з переслідуваннями першохристиян на ранньому етапі формування християнства (I–III ст.). Як і тоді, багато церковних діячів було піддано неймовірним катуванням й страчено, чим вони заслужили подальшої канонізації й причислення до лику новомучеників.

Трагедія однієї окремої особи ставала відбиттям трагедії цілого народу. Звичайно, більшість історій священномучеників подібна одна до одної. Зазвичай це або масове знищення духовенства під час захоплення/«вилучення» представниками нової влади церковного майна (наприклад, розстріл ченців Мгарського монастиря у серпні 1919 р.), або ж засудження окремих представників вищої церковної ієрархії та простого духовенства за типовими звинуваченнями у «антирадянській пропаганді» та «контрреволюційній діяльності». Прикладами останнього можуть стати долі двох церковних ієрархів, доля яких тісно пов'язана з Україною: архієпископів Олександра (Петровського) та Луки (Войно-Ясенецького).

Олександр Феофілович Петровський з 20 травня 1937 р. посів Харківську архієпископську кафедру. Служити йому довелося у складних умовах, коли у Харкові фактично працював один храм, на який претендували також обновленці. Архієпископ, який на той час був вже людиною досить похилого віку, категорично відмовився співпрацювати зі зрадниками християнської віри й православної церкви, був непохитним у послідовному захисті устоїв канонічного православ'я, що не могло подобатися владі. У липні 1938 він був заарештований за підозрою в участі в антирадянській церковній організації «іоаннітів», провадженні контрреволюційної пропаганди та агітації, а також за звинуваченням у шпигунстві на користь Польщі. У червні 1939 р. архієпископа Олександра було засуджено до 10 років тюремного ув'язнення. У січні 1940 р. вирок йому було скасовано і справу повернули на дорозслідування. Через важку хворобу ієрарха перевели до корпусу для невиліковно хворих. Помер він за нез'ясованих обставин 24 травня 1940 р. у тюремній лікарні на 89-му році життя. Існують свідчення, що смерть його була насильницькою. Архієпископ Олександр (Петровський) помертньо був реабілітований, а у 2000 р. причислений до лику святих.

Життя Валентина Феліксівича Войно-Ясенецького, який народився й помер на Кримській землі, – це шлях активної боротьби та відстоювання власних поглядів та громадянських прав і свобод. Розпочав він її ще у 20-і роки ХХ ст., різко виступивши проти обновленців, обстоюючи право на існування патріаршої православної церкви. Палке церковне служіння архієпископ Лука поєднував зі служінням людям на ниві медицини. Кілька разів притягувався до кримінальної відповідальності за типовими для тих часів звинуваченнями (антирадянська агітація й пропаганда, заклик до непокори радянській владі, її дискредитація тощо), загалом відбув на засланні 11 років. Під час Великого терору його заарештували вже втретє. У липні 1937 р. ієрархові, як і архієпископу Олександру, закинули створення контрреволюційної

церковно-чернечої організації й шпигунську діяльність на користь іноземних держав. Два роки владика Лука перебував у в'язниці, за цей час кількох його товаришів, заарештованих у цій же справі, було розстріляно. У лютому 1940 р. єпископа заслали на 5 років до Красноярського краю. Під час другої світової війни ієрарх працював у шпиталях, врятував життя багатьом бійцям, не полишаючи свого пастирського служіння. З квітня 1946 р. до червня 1961 р. служив на Кримській архієпископській кафедрі. Як і свм. Олександра (Петровського) святителя Луку було реабілітовано й на Архієрейському соборі 2000 р. прославлено як сповідника (святого) у сонмі новомучеників та сповідників.

Таким чином, у долях свт. Луки та свм. Олександра є багато спільного. Вони пройшли типовий для церковних діячів радянської епохи хресний шлях, уподібнившись першохристиянам, які потерпали від гонінь на початку християнської доби. Дослідження життя цих видатних представників нашого народу показує, наскільки людина може бути відданою своїй землі, народові та ідеалам. Вивчення й популяризація їхньої спадщини може певною мірою стати в нагоді у процесі національно-патріотичного виховання шкільної та вишівської молоді.

Одержано 07.11.2017

УДК 34.349.9

Віктор Миколайович ВЕЛИКИЙ,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри спеціальних та професійних дисциплін

Херсонського факультету Одеського державного

університету внутрішніх справ

ПРОФІЛАКТИЧНА РОБОТА З НЕБЛАГОПОЛУЧНИМИ СІМ'ЯМИ

На нашу думку, неблагополучною сім'єю слід вважати таку, яка не виконує своїх основних соціальних функцій та якій притаманні соціальні і психологічні деформації (злочинність, алкоголізм, наркоманія, захоплення азартними іграми, насилля тощо).

Серед ознак неблагополучних сімей можна виділити такі:

- кримінальна діяльність;
- нерівноправність всіх членів родини, особливо слабших: дітей, жінок, стариків;
- нерівна участь членів родини в забезпеченні її функціонування: нерівний розподіл обов'язків, експлуатація окремих членів родини, в тому числі неповнолітніх тощо;
- хуліганство;
- конфліктність (внутрішня та з оточуючими людьми);